## Steun ons

Draag bij aan de toekomst van Het Concertgebouw, nu of later.
**concertgebouw.nl/steun-ons**

## QNTDEK MEER

Op **concertgebouw.nl/ontdek** gaat een wereld voor u open. U vindt er video's, interviews, verhalen, podcasts, concert-registraties en nog veel meer.

## Verwacht in Het Zondagochtend Concert

**29 nov - Grote Zaal**
Spaanse zondagochtend: Thomas Beijer speelt Falla
**27 dec - Kleine Zaal**
Romantische liederen: Schumann, Brahms en Debussy
**24 jan - Grote Zaal**
Moesorgski's *Schilderijententoonstelling* met Markus Stenz
**31 jan - Grote Zaal**
Koor- en pianoromantiek door Groot Omroepkoor & Nathalia Milstein
**7 feb - Grote Zaal**
Beethoven 7 en Julia Hagen speelt Saint-Saëns

Zien we u binnenkort weer terug op zondagochtend?
De volledige concertagenda vindt u op concertgebouw.nl/zondag.

Deel uw concertbeleving op social media! #concertgebouw

AVROTROS en Het Concertgebouw presenteren

# Het Zondagochtend Concert

**22 november 2026 - Grote Zaal - 11.00 uur**

**Gürzenich-Orchester Köln**
**Andrés Orozco-Estrada, dirigent**

| | |
|---|---|
| **Richard Strauss**<br>1864-1949 | Also sprach Zarathustra, op. 30 (1895-96)<br>*Einleitung, oder Sonnenaufgang*<br>*Von den Hinterweltlern*<br>*Von der großen Sehnsucht*<br>*Von den Freuden und Leidenschaften*<br>*Das Grablied*<br>*Von der Wissenschaft*<br>*Der Genesende*<br>*Das Tanzlied*<br>*Nachtwandlerlied* |
| **Richard Strauss** | Suite uit 'Der Rosenkavalier', op. 59 (1909-10/45) |

**Het Zondagochtend Concert** wordt elke week door AVROTROS rechtstreeks uitgezonden op NPO Klassiek.

HET CONCERT GEBOUW

Het Gürzenich-Orchester Köln heeft een bijzondere band met de muziek van Richard Strauss: in 1895 speelde het de première van het symfonisch gedicht *Till Eulenspiegels lustige Streiche*, drie jaar later gevolgd door de première van *Don Quixote*. De Colombiaanse violist en dirigent Andrés Orozco-Estrada is sinds vorig jaar chef-dirigent van het orkest.

**Filosofische zoektocht**

Toen Richard Strauss *Also sprach Zarathustra* componeerde, was hij als 'rising star' een van de meest gevraagde dirigenten van zijn tijd. Hij had net zijn debuut gemaakt in Wagner-mekka Bayreuth, waar hij *Tannhäuser* dirigeerde, en hij was Kapellmeister van de Bayerische Staatsoper in München, een positie van statuur.

Ook als componist timmerde hij aan de weg. Met de symfonische gedichten *Don Juan* (1888) en *Till Eulenspiegels lustige Streiche* (1895) begon Strauss steeds meer succes te oogsten.

Vooral zijn talent voor orkestratie en zijn vermogen om verhalen te vertellen met puur instrumentale muziek werden gewaardeerd. Met *Also sprach Zarathustra* kwam in 1896 zijn grote wereldwijde doorbraak. Dat stuk groeide al snel uit tot een van de bekendste symfonische gedichten uit de muziekgeschiedenis. Geïnspireerd door Friedrich Nietzsches gelijknamige, complexe filosofische werk, verbeeldde Strauss geen verhaal, maar ideeën: de strijd tussen natuur en mens, instinct en verstand, geloof en kennis. Het beroemde openingsdeel, Sonnenaufgang, met zijn kenmerkende stijgende C-groot-akkoord door koperrijk orkest en orgel, symboliseert de kosmische orde en oerkracht. Het werd – mede door Stanley Kubricks *2001: A Space Odyssey* – een muzikaal icoon van de twintigste eeuw.

Na die beroemde zonsopgang plaatst Strauss de toonsoort B-groot, de toonsoort die in de harmonieleer ver weg ligt van C-groot, als contrast. B-groot symboliseert hier het menselijke bewustzijn, het denken, de twijfel en het streven naar kennis.

In drie grote delen, die elk bestaan uit drie aaneengeschakelde secties, ontvouwt zich een klankwereld vol contrasten, virtuoze orkestratie en existentiële spanning waarin die twee toonsoorten elkaar in een continu spanningsveld afwisselen.

Bij de première liet Strauss in het programmaboekje afdrukken: 'Eerste deel: Zonsopgang. De mens voelt de kracht van God. Andante religioso. Maar de mens verlangt nog steeds. Hij stort zich in hartstocht (tweede deel) en vindt geen rust. Hij wendt zich tot de wetenschap en probeert tevergeefs de problemen van het leven op te lossen in een fuga (derde deel). De aangename dansmelodieën klinken en hij wordt een individu. Zijn ziel stijgt op terwijl de wereld ver onder hem wegzinkt.'

Strauss laat de luisteraar uiteindelijk zonder verlossende slotcadens achter: de vraag naar zin en waarheid blijft open.

**Terug in de tijd**

Drie jaar voordat hij *Also sprach Zarathustra* componeerde, schreef Strauss zijn eerste opera: *Guntram*. Dat werd geen succes. Pas met zijn derde poging *Salomé* (1905) brak hij door als operacomponist. *Salomé* en het erop volgende *Elektra* (1908) zijn beide baanbrekende opera's. Ze werden geprezen én verguisd vanwege het expressionistische en modernistische idioom, en door de extreme emoties en psychologische spanning van de karakters. *Salomé* werd bekritiseerd om zijn broeierige erotiek en decadente sfeer; *Elektra* om het meedogenloze geweld en de psychologische waanzin van de hoofdpersoon.

Met zijn volgende opera *Der Rosenkavalier* maakte Strauss kort na deze modernistische experimenteerdrift een van de meest opvallende stijlveranderingen in de muziekgeschiedenis door: van de uiterste grenzen van de laatromantische tonaliteit naar een wereld van Weense walsen, mozartiaanse elegantie, humor en nostalgische schoonheid. De opera had direct succes, hoewel menigeen zich verbaasde over Strauss' 'terugkeer' naar een toegankelijkere tonale taal, lyrische melodieën en elegante dansen.

In de opera heeft de wat oudere, adellijke Marschallin een verhouding met de jonge Octavian. Wanneer die namens haar een zilveren roos moet bezorgen aan Sophie, de verloofde van baron Ochs, worden Octavian en Sophie verliefd op elkaar. Met een list ontmaskeren ze de onbeschofte Ochs, waarna de Marschallin Octavian laat gaan en plaatsmaakt voor de jonge liefde.

Strauss verkoos met *Der Rosenkavalier* subtiliteit boven extremen. Hij vluchtte niet in het verleden, maar creëerde een wereld waarin oude muzikale vormen een nieuwe betekenis krijgen. Het verglijden van de tijd, ouder worden, eindigheid en verval zijn de thema's van de opera, die Strauss op een lichte en tegelijkertijd aangrijpende manier aansnijdt. De orkestrale *Suite* uit 1945 is een prachtige samenvatting van de opera.

*Alexander Klapwijk*